

Lielisku prātu izniekošana.

Apdāvināti bērni kā Barijs Vičmens ASV skolās netiek ievēroti.

Viņa nopietnajā sejā redzama pilnīga zināšanu uzsūkšana. Vienpadsmit gadīgais skolnieks no Rokvelas pilsētas Aiovas štatā mūzikas stundā ir uzmanības pilns.

Aiz 11 gadīgā skolas zēna modrā un nopietnā skatiena slēpjas prāts ar apbrīnojamu potenciālu – prāts, kas pareizi noskaņots, kādu dienu varētu izurbties caur sarežģītību labirintiem un sasniegt lielumā un dziļumā visaptverošus secinājumus. Bet tāpēc, ka ASV skolas principā ir nespējīgas darboties ar apdāvinātu bērnu kā Barijs Vičmens, viņam nav izredžu likt lietā savu iedzimto, augsto intelektu. Tādu talantīgu bērnu kā

Barijs ir miljoniem. Kāds eksperts izmisumu paužot ir rakstījis: “Apdāvinātie bērni ir visvairāk atpalikuši no visiem, kuri mums ir. Viņu panākumi, salīdzinājumā ar citiem, ir vismazākie.”

Šo kritisko situāciju ar apdāvināto bērnu prātu izniekošanu apraksta žurnāls “LIFE” trešajā rakstā no rakstu sērijas “Izglītības sistēmas krīze”. Šīs jaunās paaudzes apdāvinātie bērni būs nācijas nākošie līderi un nodrošinās radošu zinātnisko domāšanu. Kamēr vienās pašvaldībās ir speciālas programmas talantīgiem bērniem, citās nav nekā.

Tieši tā ir Barija Vičmena pilsētā – Rokvelas pilsētā, Aiovas štatā (*populācija 2’333*). Barijs ar savu augsto IQ līmeni 162 punkti, ir erudītāks par vairāku apdāvināto bērnu. Viņš mācās sākumskolā kopā ar sava vecuma bērniem. Sekmju pazemināšanās ir saistīta ar pieaugošo vienaldzību pret neinteresantajām mācībām. Viņa noraižējušies vecāki mājās meklē veidus, kā Bariju ievirzīt pareizajā virzienā. Briesmas, kuras apdraud šo dzīvelīgo un neparasti vientuļo zēnu slēpjas tajā ka, ja viņa talants netiks pareizi lietots, tad viņa izolācija beigsies ar kļūšanu par pilnīgi parastu personu.

Izskatās, ka raksts ir apgraizīts un cenzēts pārpalikums no plašāka materiāla, kurā raksta autori runā par ASV neoficiāli uzturēto “divu koridoru” izglītības sistēmu, kurā viena – “patērētāju izglītība” domāta parastajiem amerikāņiem, bet otra – “dzīves veidotāju” izglītība tikai augstāko aprindu bērniem. Raksta autori ir uzdūrušies mehānismiem, kuri nepieļauj “patērētāju” pāreju pie “veidotājiem”, un “veidotājiem” domāto (monopolizēto) zināšanu iegūšanu. Arī šis un citi par šo tēmu publicētie raksti ir “patērētāja” izpratnes un zināšanu līmenim atbilstoši izpreparēts materiāls. Šie raksti ļoti labi ilustrē pašu amerikāņu domāšanu un no tās izrietošās problēmas, kuras tur iezīmējās jau pagājušā gadsimta 50-jos gados un nu jau pilnībā ienākušas arī mūsu dzīvē.

Red. piez.

Nekāda izaicinājuma skolā.

Pirms četriem gadiem, garā psihologu atskaite, Barijam mācoties 1. klasē, beidzās ar spožu ieteikumu: “Viņam būtu jāsaprot, ka akadēmiski viņam nav jāzin robežas.”

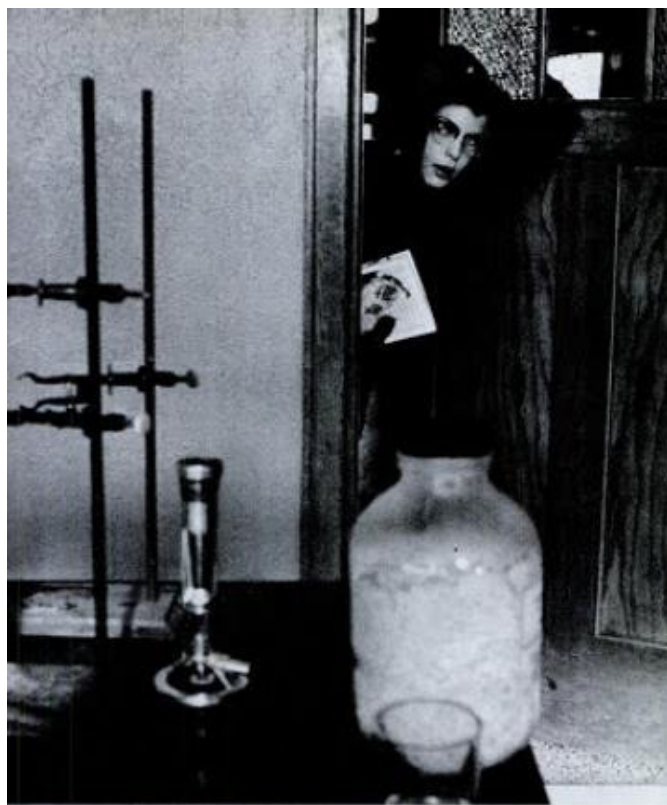
Un tomēr drūmā regularitātē ar saviem klasesbiedriem Barijs ir pārcelts nākamajā klasē. Sekmju ziņā viņš ir klases vidū. Aritmētika viņam nepadodas un daudzos citos priekšmetos viņš ir viduvējība. Viņa zināšanas ir paviršās un saraustītas reizreikinā un citos no galvas iekāļamos uzdevumos. Barija aizrautība mēdza būt par problēmu skolotājiem, bet tagad viņš visdrīzāk būs kluss un neuzmanīgs. Starpbrīdī viņš reti pievienojas savai klasei skolas spēļlaukumā. Viņš saka: “Tur ir auksts. Nekā cita, ko darīt, kā tikai stāvēt aukstumā.”

Barija klasē mācās pieci bērni ar lasīšanas grūtībām. Viņu skolotāja Mrs. Nita Berga Karlsona vairāk laika aizvada ar viņiem nekā ar Bariju (*acīmredzamākais piemērs viņa erudīcijai ir lasītprasme 9. klases līmenī*). Mrs. Karlsona atzīst: “Ir tik daudz, ko darīt, bet tik maz laika.”

Lai arī viņa Barijam neuzdod papildus mājasdarbus, Mrs. Karlsonē izsauc viņu stundu laikā nolasīt savus, par citiem skolēniem daudz saturīgākus, sacerējumus. Viņš vada klases uzvedumus un bieži pārņem klases diskusijas, un reiz izklaidēja savus klasesbiedrus ar iepriekš nesagatavotu runu par “Godavīriem Franču revolūcijā”. Šādā situācijā viņš ir gandrīz vai agresīvi iekarsis. Retajā reizē, kad Barijs var izcelties, neikdienišķā izaicinājumā, Barijs ir savā labākajā formā.

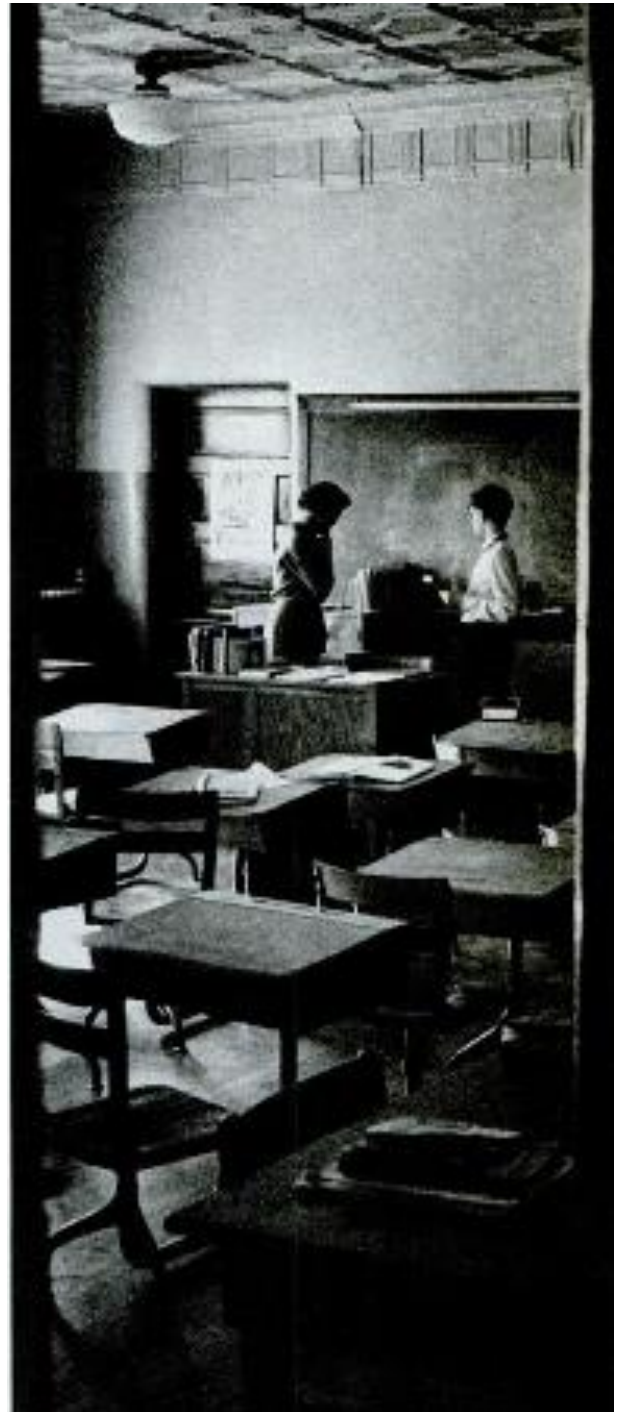
Klases iestudējuma mēģinājumā Barijs vada lasīšanu grupās. Bieži vien viņu izsauc skaļi lasīt klases priekšā, vadīt diskusijas un organizēt pasākumus.

Slepenā apmeklējumā Barijs ielūkojas “zinātņu” laboratorijā. Agrāk, kad viņš pazina eksakto priekšmetu skolotāju, Barijs bieži nāca uz laboratoriju apskatīt pudelītes un uzdot jautājumus. Tagad ir jauns skolotājs un Barijs ir pārāk kautrīgs iet klasē, kur kāds ir.

Ģeogrāfijas kontroldarba laikā Barijs apspriežas ar skolotāju Mrs. Karlsonu. Barijs vienmēr pirmais pabeidz kontroldarbus.

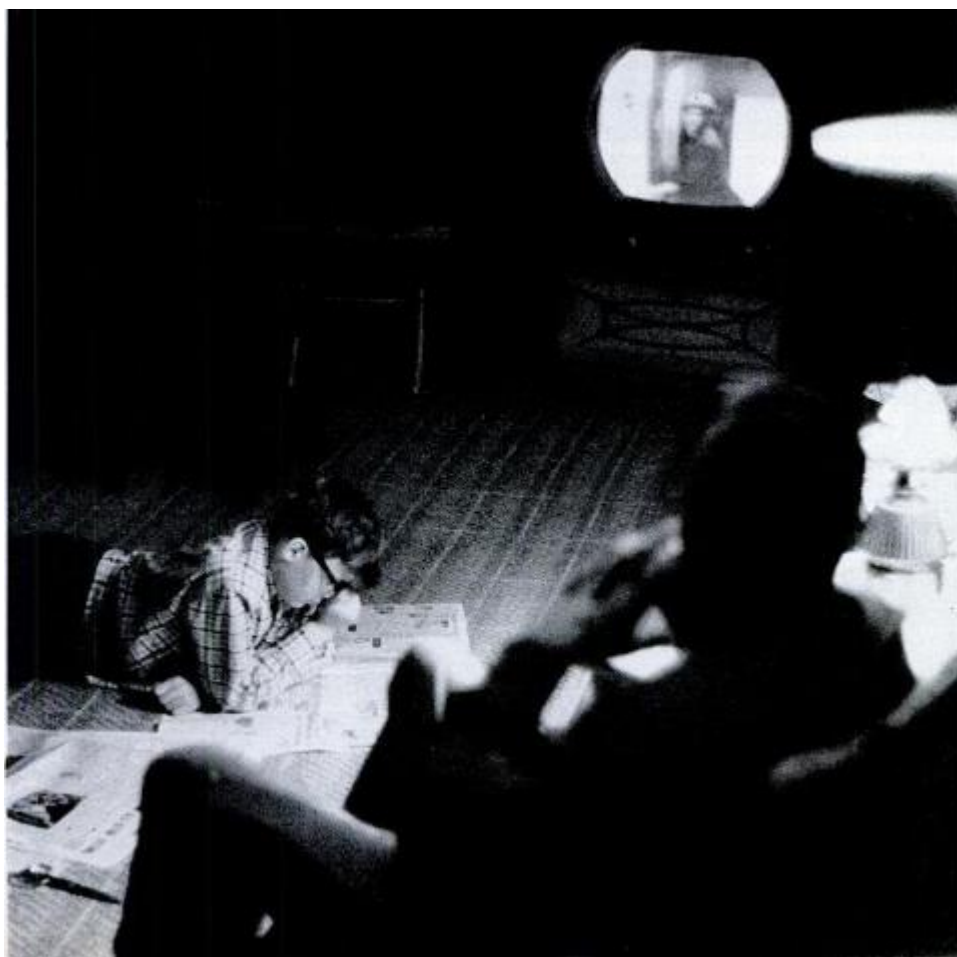

Starpbrīža laikā Barijs ienāk parunāties par grāmatu ar aizvietotājskolotāju Mrs. Džeku Greju, lai arī viņa māca citu klasi, viņa ir Barija mīļākā skolotāja.

Kamēr tēvs lapo grāmatu “Reptiļi un abinieki”, Barijs, gaidot vērtējumu par jauno grāmatu, nervozi smaida. Barijs ir noraizējies par \$1 no savas naudas iztērēšanu, un nepareizi domā, ka tēvs viņa pirkumu uzskata par ekstravagantu.

Ignorējot televizoru, ko skatās Barija tēvs, viņš lasa avīzi. Lai arī Barijam patīk šausmu šovi, viņš tomēr priekšroku dod lasīšanai, sakot: “Es domāju, ka ieradumam skatīties TV sestdienu vakaros ir negatīva ietekme.”

Vientuļais lokšāvējs savas mājas dārziņā. Barijs izmēģina, no saviem ietaupījumiem nopirkto, \$8,95 vērtu loku ar bultām. Barijs nebija nemaz ieinteresēts to pirkt, pārdomājot vairākas dienas, viņš tomēr izlēma to pirkt, “jo tu esi nekas, ja tev tāda nav!”

Mājās mīlestība un vientulība.

Nogarlaikojies pie klavierēm, Barijs žāvājas nodarbību laikā. Muzikāli talantīgs viņš bieži vien jau pēc dažām kļūdām met mieru.

Četrdesmit sešus gadus vecais Rolands, Barija tēvs, strādā par klavieru skaņotāju, bet labprāt pavada laiku pie dabas. Viņš ir nedaudz vīlies savā dēlā, kuram nav tāda paša entuziasma priekšmetu labošanai un medībām. “Es un Barijs, mēs neesam ne pa mata tiesu līdzīgi,” atzīst Mr. Vičmens. Vidusskolas absolvente un akordeona un klavieru skolotāja Lūcija Vičmena visu laiku raizējas par zēnu. Jau agrā bērnībā viņa ievēroja Barija talantu. Viņa ir zēnu vedusi uz psiholoģijas testiem un atkārtoti pieprasījusi skolai šim zēnam pievērst papildus uzmanību. Gluži kā vīrs, Mrs. Vičmena nezina pareizo ceļu Barija interešu ievirzīšanai.

Mājās Barijs lasa avīzi un uzdot daudz jautājumus, uz kuriem tēvs nespēj atbildēt. Barijs domā par naudu, lai gan izvadājot avīzes nopelna \$4 nedēļā. Viņš

velk laiku maltīšu laikā un veicot uzdotos pienākumus mājās. Viņš grūtsirdīgi staigā pa savu istabu. “Tas ir kā atskaņojušās klavieres mājās,” Rolands Vičmens, runājot ar “LIFE” korespondenti Džeinu Esteri, atzīst, “Tas notiek tik nemanāmi, ka tu pat neapjēdz, ka tas jau ir noticis.”

Vientuļais gājējs ceļā pie kaimiņiem, lai lasītu svētdienas avīzi. Barijs, mēģinādams izveidot interesantus pēdu rakstus sniegā, lēkā pa ietvi.

Apskaujot savu mammu. Viņa vairāk lutina Bariju. Viņš lūdz pēc īpaša saldā ēdiena. Mamma iedrošina zēnu vairāk lasīt un māca viņam mūziku.

Spēlējot skolas mūzikas grupas instrumentus Vičmeņu dzīvojamajā istabā, Barijs izmēģina sava drauga Dāvida Džonstona (*dziļumā*) klarneti, kamēr viņš eksperimentē ar Barija korneti.

Mēģinājumi pievienoties pārējiem.

Vairāk vai mazāk, bet Barijs uzvedas gluži kā jebkurš dzīvespriecīgs, veselīgs 11 gadīgs puika. No rītiem viņš ir jāizrāj no gultas. Viņa galošās sakrīt sniegs. Savas kolekcijas viņš papildina caur pasta sūtījumiem – Barijs ir savācis kobras ādu, grāmatu ar nosaukumu “1001 lieta par neko” un burvju mākslinieka triku priekšmetus t.s. kroku gumiju, karstos zobakstāmos un asiņaino ziepju pulveri. Viņš spēlē Rokvelas pilsētas skolas mūzikas grupā un dzied Luterāņu baznīcas bērnu korī.

Mierinājums, ko viņš gūst pakļaujoties sabiedrības normām, Barijam nāk grūti. Viņa komentāri par beisbolu dod sirdi pļošu ieskatu viņa vajadzībā būt pieņemtam: “Es esmu centies, lai man iepatiktos beisbols, bet man tas vienkārši nepatīk. Sprotiet, tā ir diezgan svarīga lieta šeit.” Maz palīdzības var sagaidīt no, izvadājot avīzes, sastaptajiem pieaugušajiem un vienaudžiem. Viņam burtiski ir sevi jātur rokās, lai saprastos ar viņiem. Dažreiz viņa pieaugošā nepacietība izlaužas ārpus

Barija mīlākā uzturēšanās vieta ir Kārnedžijas bibliotēka, kur viņš bieži nāk sestdienās pēc avīžu izvadāšanas. Gandrīz paslēpies, viņš sēž aiz pieaugušo grāmatu kaudzes, mēģinādams izlemt, kuras ņemt uz mājām. Viņš izvēlējās četras, starp tām arī Pērla Buka "Vīrs, kurš izmainīja Ķīnu" un grāmata par Albertu Šveitceru.

normalitātes pārklāja. "Viņiem vajadzēja šo pilsētu nosaukt par Dambretes galdiņa pilsētu," Barijs saka, "jo tā ir pilna ar kvadrātiem."

Savas intelīgences izolēts, neizaicināts skolā, nespējīgs pat drusciņ atbildēt uz vecāku mīlošajiem, bet grūtajiem centieniem viņu kaut kā vadīt, Barijs ir burtiski spiests vienatnē pavadīt ļoti daudz laika. Pilnīgā klusumā Rokvelas bibliotēkā caurām stundām viņš šķirsta pieaugušo grāmatas. Barijs ir nenogurdināms klejotājs un pētnieks, un izmantojot savas iztēles neparastās spējas, viņš izrotā sev redzamo lietu vienkāršo realitāti. Pilsētā, māju ar tornīšiem viņš sauc par Kremli, bet apaļīgo mājsaimnieci par "Hruščova kundzi". Stundām ilgi viņš var staigāt ar savu suni un ložņāt pa Rokvelas pilsētas veikaliem, sajūsminādami par tur atrasto lietu jucekli. Barija istaba ir viņa privātais patvērums. "Es esmu sagatavojies vientulībai," pilnīgā nopietnībā runā Barijs, "Tāpēc man ir grāmatas un mūzikas ieraksti."

Baznīcas kora mēģinājumā Barijs meklē himnu. Viņš ir soprāns.

Izvadājot avīzes, Barijs uzlec uz riteņa, viņa sunim Princim sekojot. Barijam ir 42 “Fort Dodge Messenger” klienti. Lai arī viņam nepatīk krāt, viņš ir sakrājis \$50. Daļēji viņš darbam piekrita, jo tas dod viņam iespēju izpētīt pilsētu un satikt vecākus cilvēkus. Ar vienu no klientiem viņš samaina “Messenger” pret “Des Moines” avīzi.

Apciemojot labāko draugu. Dīns Ričardsons (*pa labi*) ir saslimis ar gripu, Barijs pastāsta par mājasdarbiem un dāvanā atvedis komiksu grāmatu. Barijam ir daži draugi. Viņš turpina sarakstīties ar diviem zēniem, kurs nekad nav saticis.

Par grāmatu izvēli Barijs apspriežas ar bibliotekāri Mrs. Prūdenci Martenes. Reiz, kad viņš vēlējas lasīt sējumu par nepilngadīgo noziedzību, bibliotekāre pazvanīja viņa mammai. Tagad viņa ļauj Barijam ņemt, ko viņš vēlas.

Izpētot veikalu, mazā bilžu rādītājā (*epidiaskops – red. piez.*) Barijs apskata dzīvnieku attēlus. Veikali Barijam ir aizraujošas apmeklējumu vietas, pa dienu, pēc un avīžu izvadāšanas laikā viņš apmeklē vairākus veikalus, pārsvarā, lai skatītos apkārt. Viņš apskata visu, veikalniece jau ir pieraduši un Barijam vairs neuzdod jautājumus. Beigās skatāmo ierīci Barijs nenopirka, tā vietā iegādājās 25 centu vērtu alfabēta puzzle un 5 centu ķēdīti ar svilpīti galā. Vēlāk tās augstumu pārbaudīja uz klavierēm.

Viscaur ASV veci aizspriedumi un maz centienu palīdzēt.

Visā ASV pilnīgā izolācijā aug tādi lieliski jaunieši kā Barijs Vičmens. Šiem bērniem pienāktos saņemt labāko izglītību, kādu nācija var sniegt. Neziņas, aizspriedumu un paralizējoša sastinguma dēļ visā publisko skolu sistēmā traģiski maz tiek darīts, lai palīdzētu viņiem.

Daudzi cilvēki uzskata, ka ir nedemokrātiski nodrošināt speciālu palīdzību apdāvinātajiem bērniem. Taisnīgi, viņiem liekas, ka katrs bērns ir pelnījis vienādas iespējas uz izglītību (*kas nozīmētu apdāvinātākajiem bērniem viņu spējām atbilstošas – red. piez.*). Bet tas nav demokrātiski, ne taisnīgi atņemt spožam bērnam viņam vajadzīgo izglītību vienkārši tāpēc, ka citi bērni to nespēj apgūt.

Daži izglītotāji vēl joprojām domā, ka ļaujot bērnam attīstīties ātrāk kā viņa vecuma grupai nopietni kaitē viņam. Pētījumi rāda, ka, izņemot atsevišķus gadījumus, spilgts skolēns ātri pielāgojas darbam ar vecākiem klasesbiedriem, bet viņu aizturot, nodara lielu psiholoģisko traumu.

Izmaksu dēļ daudzas kopienas ir pret speciālām programmām. Savukārt šīs pašas kopienas bieži vien tērēs daudz vairāk naudas garīgi atpalikušo apmācībai.

Barijs būdams dedzīgs kolekcionārs, viņš sagatavo pastmarkas savam albuma. Viņš krāj retas monētas, fosilijas, akmeņus, kurus izpēta zem mikroskopa.

var attīstīties tik ātri, cik viņa prāts viņam ļauj.

Mazās pilsētās gluži kā Rokvelas pilsētā sākumskolas ir tās, kurām ir grūtības ar apdāvinātiem bērniem. Īpašās klases tik mazās skolās būtu neekonomiskas. Vēl jo vairāk, reti skolotāji mazās pilsētās ir pietiekoši apmācīti darboties ar apdāvinātiem bērniem. Ja nu vienīgi neierasti kompetents skolotājs personīgi izvēlas mācīt talantīgos bērnus vai viņiem ir ļauts mācīties kopā ar saviem “intelektuālajiem vienaudžiem”, tad vienīgais glābiņš šādā gadījumā ir drastisks – pārvākties uz komūnu, kur viņa intelektam ir ļauts brīvi un veselīgi attīstīties savā gaitā. Tieši šādi rīkosies Vičmeņu ģimene, cerību pilni viņi meklē skolu, kura Barijam var sniegt vajadzīgo palīdzību.

Visticamāk, ka lielākais šķērslis ir pašu skolu aprobežotība. Ir aprēķināts, ka katrs piektais bērns var pabeigt pamatskolu 10 nevis 12 gadu vecumā. Neskatoties uz to, viņiem ir jāattīstās soli soli ar viduvējībām, augšup pa stingri noteiktām kāpnēm, kurām viņi piesaistīti tikai sava vecuma dēļ. Biedējoši – tikai piecos procentos no nācijas vidusskolām ir simboliskas programmas talantīgiem bērniem, un vēl mazāk jebkādu palīdzību piedāvā sākumskolas.

Dažās pilsētās kā Klīvlendā, Pitsburgā, Ņujorkā un Portlendā, Oregonas štatā, kur komūnu līderiem ir publikas atbalsts, jau vairākus gadus pastāv īpašas sākumskolas klases. Bet dažās no šīm klasēm audzēkņi mācās vairāk visaptveroši to pašu, ko parastās klasēs. (*Vai izglītības sistēmas problēma ir sabiedriskās ieinteresētības trūkums? – red. piez.*) Rets izņēmums ir Milvoki, kur pirmajās trīs klasītēs bērns

Žurnāls “LIFE”
1958.g 7. aprīlis
44. sējums, NR. 14.

Skatlogu iepirkšanās, Barijs skatās sīkumu veikalā. Par īpašnieka dārgajām cenām viņš izsakas: “Viņš vienkārši grib uz visiem laikiem visu paturēt pie sevi.”